

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА СЕСИЯ
ЗА ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ

На 20 и 21. XI. 1984 г. беше проведена Международна научна сесия „Любен Каравелов — живот и дело“, организирана от Българската академия на науките, Софийския университет „Климент Охридски“, Българското историческо дружество и Дружеството на филолозите-българи. Присъстваха видни дейци на българската наука и изтъкнати българи от чужбина, между които: акад. П. Зарев, проф. Г. Димов, акад. П. Динеков, проф. Кр. Шарова, проф. Д. Леков, проф. В. Злидиев (СССР), проф. З. Урбан (ЧССР), проф. К. Велики (СРП), ст. н. с. А. Улуян (СССР), н. с. Н. Зуева (СССР), н. с. Е. Шатохина (СССР), ст. ас. В. Спасова (Италия) и др.

Пленарното заседание, проведено в Големия салон на БАН, бе открито от акад. П. Зарев, който се спира на условията и процесите, подготвили зрелия период на Българското възрождане — време, в което една от централните фигури е Л. Каравелов. След това думата беше дадена на акад. П. Динеков, който изнесе доклад „Л. Каравелов — личност и съдба“. Проследявайки основните моменти от живота на големия възрожденец, докладчикът разгледа неговото изграждане като борческа личност в Русия, възприемането на идеите на времето, отношенията със съвременниците. Беше изтъкнат протестният и бунтарски характер на творчеството му. Проф. Г. Димов говори по темата „Л. Каравелов и развитието на българската национална литературно-теоретична мисъл“. Авторът се спира на възгледа на възрожденския деец за ясната връзка между национална литература и национална съдба и ролята на твореца в този процес. Бяха посочени неговите критични прозрения — принципи на материалистическата естетика. „Л. Каравелов за ролята на науката“ — този проблем представи проф. В. Павлова. Тя потърси онези съществени възгледи и произтичащите от тях методи на практическа работа, които руската научна мисъл в средата на XIX в. предостави на българския писател-революционер. От този ъгъл на зрение бяха обяснени и усилията на Л. Каравелов за активна журналистическа работа като средство за изменение на действителността. Проф. Кр. Шарова в доклада си „Л. Каравелов в историята на Българското възрождане“ анализира трудните условия за работа в Русия, Сърбия и Румъния, както и възможностите за разгръщане на индивида в тях. Докладчикът подробно разгледа отношенията между Л. Каравелов и В. Левски, полемизирайки със схващането за съществувала атмосфера на неразбирателство и не-

доверие между двамата. Проф. Д. Леков в „Л. Каравелов — журналист и публицист“ изтъкна основните заслуги на юбиляра като вестникар: осъществил връзката между най-важните идеи и наболели въпроси и българското общество; издигнал на челно място революционната борба, пречупвайки всички въпроси през нейните нужди и изисквания; наложил нови публицистични критерии, нови норми на журналистическо поведение. В доклада си на тема „Л. Каравелов и книжовноезиковите борби през миналия век“ ст. н. с. Е. Георгиева посочи, че той създава научни предпоставки, ръководни за процеса на езиковото строителство. Л. Каравелов разграничава синхронния и диахронния аспекти, взема правилно становище по проблемите за мястото на старобългарската традиция в новобългарския език, за отношението на диалектите към книжовния език. Като свързва историческите възгледи на Л. Каравелов с идеологията му, разяснявайки по такъв начин научно-теоретичните им основи, доц. М. Велева („Историческите възгледи на Л. Каравелов“) разви някои основни аспекти в тях. Писателят-революционер се обявява срещу историческото и каноническо право, има ясно становище за движещите сили на историческия процес — предпочита историята на низините, поставя българската история в контекста на европейската.

След пленарното заседание работата на сесията продължи по секции.

СЕКЦИЯ „ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ“

З. д. к. П. Тотев („Съдбата на народността и началото на българския роман“) свързва романовата структура със социално-литературните движения на българската народност — необходимостта от преосмисляне на българските исторически сюжети. Авторът разглежда поредицата повести, описващи падането на Второто българско царство като романо-образуваща тенденция. Ст. преп. Л. Георгиев („Българи от старо време“ в белетристичното творчество на Л. Каравелов“) полемизира с някои остарели схващания за повестта, изтъкна патриотичните подбуди за написването ѝ, направи народопсихологични наблюдения и сравнения с други произведения. В доклада си „Сръбските“ повести на Л. Каравелов“ доц. Ст. Елевтеров засегна въпросите за езика, на който са създадени те, публиката, към която са насочени, както и включването им в чуждозичния литературен контекст. Наблюденията на Св. Гюрова („Изображение на природата в белетристиката на Л. Каравелов“) не само изясняват някои особености на ролята на пейзажа в структурата на произведенията, но и засгат проблемите, свързани

с еволюцията на отношението към природата във възрожденската литература. Н. Аретов проследява композиционното усложняване на българската белетристика чрез взаимоотношенията с преводните творби в „Раждането на новото. „Войвода“ и традициите на преводната белетристика“. Посредством разбор на една творба В. Чернокожев („Аспекти на поествованията в „Крива ли е съдбата“) търси литературно-художественото осъществяване на отделните нейни структурни елементи.

Ст. н. с. Цв. Унджиева („За някои особености на Каравеловия фейлетон“) представя типа утвърдила се структура — общоизвестен факт, коментиран в сатиричен план. На тази основа тя установи и връзка между художествени и нехудожествени литературни форми — в прозата фактът е заменен от вставния сюжетен разказ. Доц. Б. Ганчева в „Моменти от фейлетонно-сатиричната традиция на Л. Каравелов и З. Стойнов“ изтъкна, че битовите елементи, патриархалната идеализирана действителност, фолклорното изграждане на образа са черти, които, от една страна, се шаблонизират, но, от друга — предизвикват отпор, преодоляване и пародирание.

Беше прочетена последната научна разработка на неотдавна починалия ст. н. с. М. Лилев на тема „Стилистичният модел на Л. Каравелов“. В нея авторът обособява три основни стилови компонента за творчеството на възрожденския писател: фолклорно-традиционен, книжовно-литературен и разговорен, като обединителното им звено е модалността. Подробно е разгледан механизъмът на „усвояване“ на сюжетната разказ и функцията му в структурата на прозата — нарушаването му чрез отстъпления или отклонения е целенасочено провеждано от творците в духа на тогавашните изисквания за литературност. В доклада си „Лексикографското наследство на Л. Каравелов“ ст. н. с. В. Кювлиева отдели специално внимание на този неоснователно подценяван момент от многопосочната дейност на видния българин.

Проф. З. Урбан („Отношението към личността и литературното творчество на Л. Каравелов в Чехия през 60-те — 80-те години на XIX в.“) изложи и анализира множество факти, голяма част от които са нови и непознати на специалистите, на пряко или косвено възприемане на Каравеловото творчество, идеи, научни възгледи. В доклада си „Към въпроса за предназначението и разпространението на драмата „Хаджи Димитър Ясенев“ ст. н. с. К. Възвзова-Каратеодорова направи наблюдения за историята на написването и средата на разпространение на произведението. Отново на въпроса за характеристиката „просветители“ и „революционери“, на връзката между понятията и непреходното им практическо приложение се спира ст. н. с. С. Баева („Л. Каравелов и П. Р. Славейков“). В оценките на двамата автори за първи път внася и собственото им самосъзнание за дейността им. Разглеждат се по нов начин моменти от тях-

ната идеология, правят се нови постановки. Ст. н. с. Л. Минкова („Л. Каравелов и френската литература“) се спира на посредническата роля на руската литература и публицистика за възприемане на френски научни идеи и художествено-естетически принципи от българския революционер-емигрант. Нов поглед посредством нови доказателства за самобитния характер на Каравеловото стихосложение прокара и. с. Р. Кунчева с изследването „Стихът на Л. Каравелов и някои тенденции в метриката и ритмиката на българската поезия през втората половина на XIX в.“. Ст. ас. В. Спасова („За особената трактовка на някои общи мотиви в творчеството на Каравелов и Гогол“) представи текстологични проблеми на „руското“ Каравелово творчество. Загледан бже въпросът за първоосновата на някои повести, последвалите редакции и съобразяване с руските условия и читателска публика. Ас. К. Станева („Литературната критика на Л. Каравелов и възрожденският читател“) изтъкна и коментира посоките на въздействие, които оказва Л. Каравелов чрез оперативната си критика. Р. Дамянова („Писмата на Л. Каравелов“) изследва възможността на епистолярния жанр и потърси проявлението на страстната Каравелова натура в тях. Р. Радев („Л. Каравелов и К. Величков“) се спира на влиянието, което възрожденският писател оказва върху автор като К. Величков.

СЕКЦИЯ „ИСТОРИЯ“

П. Чолов направи съобщение за родословното дърво на Каравеловци („Каравеловият род“). Ст. н. с. С. Дойнов („От Софроний до Каравелов — еволюция на българската политическа мисъл“) представи прехода от опитите за ангажиране на чужди правителства с разрешаване на българския въпрос към създаването на вътрешна революционна организация. Проф. д-р В. Трайков („Л. Каравелов и българската емиграция в Румъния“) разгледа мерките, предприемани от председателя на БРЦК за включване на българските колонисти в революционните борби. Н. с. А. Димитров („Бъдещето на отечеството в публицистиката на Каравелов“) сглоби от отделни изказвания на възрожденския деец неговата картина на бъдеща България: народовластие, конституционно управление, обезпечаване на отбранителна мощ и т. н. Н. с. М. Грънчарова („Л. Каравелов за стопанското развитие на българските земи в началото на 70-те години на XIX в. По материали на в. „Свобода“) възстанови икономическите възгледи на редактора на „Свобода“, чиято основа е: единствено националната независимост може да бъде условие за стопански напредък. Х. Йонков („Кирило-Методиевата традиция в творчеството на Л. Каравелов“) проследи моментите, в които се въздава почит и прослава към делото на славянските първоучители. Проф. М. Бълваров („Социоло-

гическите възгледи на Л. Каравелов“) ги определи като модел на антропологична философия въз основа на естествените науки. Ст. н. с. Н. Бъчварова („Естественоисторическите знания във възгледите на Л. Каравелов“) изтъкна ревностната пропаганда на природонаучните знания от страна на Л. Каравелов, който обаче възприема критично научните достижения на XIX в. Н. с. Цв. Павловска („Л. Каравелов и вътрешната организация“) проследи съзряването на идеята за въстание отвътре, чийто застъпник е и председателят на БРЦК. Н. с. Н. Домусчиев („Печатите на БРЦК“) съобщи за пътя на предадения от К. Цанков архив на БРЦК. Н. с. А. Бирман, н. с. Н. Зуева и н. с. Е. Шатохина представиха колективен доклад — „Изследвания за творчеството на Л. Каравелов в СССР“, в който хронологично бе проследена рецепцията на българския възрожденец в СССР. Гл. ас. Е. Дроснева („Л. Каравелов в съветски енциклопедии и общи курсове по история“) направи преглед на информацията — обем и историческа прецизност, за възрожденския деец. Проф. К. Велики („За някои черти от дейността на Л. Каравелов в Румъния“) полемизира с възгледите за пълната му откъснатост от румънската култура, литература и общество. Ст. н. с. А. Улуяни („Руският печат за дейността на Л. Каравелов през 1877—1878 г.“) се спъра на оценките, които руски журналисти от периода дават на Л. Каравелов при представянето му на руската читателска публика. П. Бояджиев („Л. Каравелов и Ч. Болиак“) говори за условията, породили журналистическия дуел между двамата публицисти. Н. с. А. Райкова („Връзките на бъл-

гарите с другите народи в идейно-политическите възгледи на Л. Каравелов“) се спъра на идеите за федеративни съюзи, поддържани от големия възрожденец, и принципите на тяхното осъществяване. Ст. н. с. К. Василев („Л. Каравелов и италианското революционно движение“) изтъкна, че ситуацията в Италия в много моменти е служела за ориентир на българските националреволюционери. Ст. н. с. О. Маждракова („Л. Каравелов за културните връзки между славянските народи. По материали на сп. „Вила“) направи обстоен разбор на публикациите в списанието, за да стигне до извода за въздействието, което е оказал Л. Каравелов върху направлението му. Ст. н. с. Л. Минкова („Л. Каравелов и немската наука“) се спъра на усвояването на немски идеи от българското общество посредством преводаческата дейност на видния журналист. Доц. Д. Цанев („Политическите събития в Испания през погледа на Л. Каравелов“) изтъкна голямото присъствие на испанската тематика във вестниците на Л. Каравелов, която му е помагала за осмисляне на революционните процеси у нас. Доц. Л. Атанасов („Библиографските изследвания на Каравелов“) проследи начина на работа на българския писател с книгата, целенасочените му тематични проучвания за старата българска литература, паметници, исторически сведения и др. Н. с. Пл. Тотев („Л. Каравелов и Одринска Тракия“) се спъра на разпространеното през Възраждането подценяване на Одринска Тракия, което открива и у Каравелов.

Камен Михайлов